

Савосько В. Н. Результати інвентаризації деревно-чагарникових насаджень дендропарку «Довгинцево» / В. Н. Савосько // Проблеми екології та екологічної освіти: Матеріали V міжнародної науково-практичної конференції. – Кривий Ріг: Видавничий Дім, 2006. – С. 68-70.

ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЇ ТА ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

*Матеріали
V Міжнародної науково-практичної
конференції*

**Кривий Ріг
2006**

УДК 504+524+581.5+37.033

ББК 28.081+74.200.51

П 78

Проблеми екології та екологічної освіти:

П 78 Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції. – Кривий

Ріг: Видавничий дім, 2006. – 160 с.

ISBN 966-7997-84-7

Статті й тези засвідчують теоретичні й прикладні різноспрямовані екологічні дослідження, обґрунтування охорони довкілля, здоров'я людини й пропаганди екологічних знань.

УДК 504+524+581.5+37.033

ББК 28.081+74.200.51

П 78

Редакційна колегія:

А. П. Травлесв (докт. біол. наук, проф., член-кор. НАН України, акад. УЕАН);

Ю. І. Грицан (докт. біол. наук, проф.);

В. М. Зверковський (докт. біол. наук, проф.);

І. С. Паранько (докт. геогр. наук, проф.);

В. І. Шанда (канд. біол. наук, проф., акад. УЕАН);

М. Г. Сметана (докт. біол. наук, проф.);

Л. В. Григоренко (канд. пед. наук, доц.);

Н. В. Гнілуша (канд. пед. наук, доц., член-кор. МАНПО, акад. МАБЖ);

С. В. Рева (канд. біол. наук)

Затверджено до друку вченою радою
Криворізького державного педагогічного університету
(протокол №4 від 9.11.2006)

ISBN 966-7997-84-7

© КДПУ, 2006

РОЗДІЛ ІІІ. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЇ

РЕЗУЛЬТАТИ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ ДЕРЕВНО-ЧАГАРНИКОВИХ НАСАДЖЕНЬ ДЕНДРОПАРКУ «ДОВГИНЦЕВО»

Савосько В. М.,

Криворізький державний педагогічний університет

Загальновизнано, що для оптимізації стану довкілля індустріальних регіонів з успіхом використовують різноманітні зелені насадження. Особливо це актуально для Криворіжжя, де спостерігається напружена екологічна ситуація, яка обумовлена наслідками діяльності людини. Ось чому в місті була створена система таких насаджень, серед яких слід відзначити дендропарк «Довгинцево».

За даними літератури, дендропарк «Довгинцево» має цілковите неприродне походження. Він був створений шляхом штучного насадження деревних та чагарникових порід, починаючи з 1955 року. Свого найбільшого розвитку парк досяг наприкінці семидесятих та впродовж восьмидесятих років минулого століття. В подальшому, у зв'язку з економічною кризою, дендропарк майже не доглядався і тому його стан значно погіршився.

Виходячи з вищесказаного дуже актуально дослідити сучасний стан насаджень дендропарку «Довгинцево». Розгляд цієї проблеми і був об'єктом нашої роботи.

Об'єкт досліджень - дендропарк «Довгинцево» знаходиться на східній околиці селища Залізничне Довгинцівського району м. Кривого Рігу, на відстані 7-ми км від залізничної станції Кривий Ріг-Головний. За даними літератури, загальна площа парку становить біля 50 га, а його периметр - 4,5 км.

Для оцінки сучасного ботанічного складу зелених насаджень дендропарку «Довгинцево» були здійснені, протягом весни та літа 2005 року, експедиційні виїзди. Під час яких досліджувався сучасний ботанічний склад дерев та чагарників дендропарку. Види та форми порід визначалися за літературними даними. Крім того, в камеральний період проводився аналіз літературних та архівних джерел.

Дендропарк «Довгинцево» знаходиться в межах міста Кривий Ріг, на його східній околиці. Відповідно до існуючого дендро-декоративного районування України, він розташований у Північно-степовому районі, Дніп-

ровсько-Бузькому підрайоні. Природнокліматичні умови цієї зони характеризуються достатньою кількістю сонячного тепла, та дефіцитом вологи. Встановлено, що тип поверхні дендропарку «Довгинцево» плоскорівнинний зі спільним відхилом у 3 градуси на південний-схід. Грунтовий покрив дендропарку складається з черноземів звичайних, середніх та потужних, середньо-суглинкових розвинутих на лесоподібних суглинках. В південній частині парку зустрічаються лучно-чорноземні ґрунти, які формуються в напівгідроморфних умовах.

В цілому, еколого-сдафічні умови дендропарку «Довгинцево» є сприятливими для росту та розвитку деревних та чагарникових порід. Характерний для степу дефіцит вологи ґрунту в дендропарку відсутній.

Проведений аналіз результатів експедиційних виїздів показав, що станом на весну 2005 р. насадження дендропарку «Довгинцево» представлені 45 таксонами, які відносяться до 41 роду та 24 родин. Найбільш поширеними родинами є Розоцвіті, Бобові та Кленові. Однак, в більшості випадків родини репрезентовані лише одним родом. Також слід відзначити, що листяні породи значно перевищують хвойні.

Встановлено, що основу колекції за кількісним складом становлять види (дуб черешатий, клен татарський, клен гостролистий), які є характерними для природних байрачних та заплавних лісів степу. Водночас, в насадженнях дендропарку значна кількість інтродукованих видів, зокрема - це Маклюра яблуконосна, Айлант найвищий, Сумах коротковолосий, Хеномелес Маулея, Клен ясенелистий.

Порівнюючи отримані дані з результатами попередніх інвентаризацій, було виявлено зменшення кількості таксонів. Так, за останні 15 років з насаджень дендропарку випало 11 видів дерев та чагарників, зокрема, це сумах коротковолосий, таволга заручаста, таволга Вангутта, гранатник звичайний, жасмин дрібнолистий, карагана дерев'яниста.

З точки зору садово-паркового будівництва, деревно-чагарникові насадження дендропарку «Довгинцево» представлені масивами та алеями. Дещо менше такого композиційного елемента як біогрупа. Також слід зазначити, що в межах парку майже відсутні солітери.

Проведена візуальна оцінка показала, що окремі види та насадження дендропарку мають незадовільний стан. Найбільш поширеними негативними явищами є слабке самоочищення від гілля, ентомологічна, корозна, суховершинність крони, а також поява молоді порості.

Таким чином, екологічні та сдафічні умови дендропарку «Довгинцево» характеризуються сприятливими умовами для росту та розвитку дерев та чагарників. Станом на 2005 р. ботанічний склад парку становить 55 таксонів, які відносяться до 41 роду та 24 родин. Серед насаджень, найбільш поширеними родинами є Розоцвіті, Бобові та Кленові.

В подальшому в дендропарку доцільно реалізувати комплекс заходів, спрямованих на покращення його стану та подальшого розвитку. Зокрема, в першу чергу доцільно здійснити санітарну рубку догляду дерев та омолодження чагарників. Також є сенс організувати просвітницьку роботу серед мешканців околиць парку. З ботанічної точки зору важливо за доцільне розширити колекцію за рахунок перспективних гарноквітучих чагарників.

ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОСТТЕХНОГЕННОГО ПЕРІОДУ РОЗВИТКУ ДЕВАСТОВАНИХ ЛАНДШАФТІВ ПЕРЕДКАРПАТСЬКОГО СІРКОНОСНОГО БАСЕЙНУ

*Левик В. І.,
Інститут екології Карпат НАН України*

Внаслідок інтенсивної діяльності гірничодобувної промисловості, яка є одним з визначальних факторів техногенезу, природні екосистеми зазнають значних негативних впливів.

Одним із промислових басейнів, що зазнали інтенсивної експлуатації, є Передкарпатський сірконосний басейн, в межах якого знаходяться Роздільське, Подорожненське, Язівське та Немирівське, а також Любеньське, Загайпільське та Шевченківське родовища. Використання методів відкритих гірничих робіт та підземної виплавки сірки призвело до формування техногенних ландшафтів зі зміненими формами рельєфу, які, порівняно з природними ландшафтами, характеризуються специфічним ґрунтовим та рослинним покривами, а також відмінними параметрами гідрологічного та біогеохімічного режимів територій. Такі техногенні екосистеми доцільно використовувати як об'єкти дослідження закономірностей формування ґрунтового покриву і рослинності на даних територіях та їх придатності для подальшого господарського використання чи рекреації.

Посттехногенний період розвитку девастованих ландшафтів Передкарпатського сірконосного басейну розпочався після припинення гірничодобувних робіт (1990-1992 рр.) і триває до тепер. На цих територіях проводили вивчення еколого-геохімічних наслідків забруднення навколишнього середовища сполуками сірки [Бойко Т. І., 1995], формування ґрунтового покриву на території Яворівського та Роздільського державних гірничо-хімічних підприємств „Сірка” [Марискевич О. Г., Шпаківська І. М., 2001], сукцесійних змін рослинного покриву [Билонога В. М., 1989], агро-екологічних особливостей техногенних ґрунтосумішей, флористичної, просторової та екологічної структури рослинних угруповань девастованих ландшафтів [Мануїлова Г. М., 2005], ступеня заселення грибним міцелієм [Чорнобай Ю. М., Борисова В. М., Вовк О. Б., 2001] і колонізації мохопо-

дібними [Рабик І. В., 2005], мезофауністичного складу ґрунтів [Яворницький В. І., Яворницька І. В., 2005] тощо.

Запропоновано ряд меліоративних заходів – агротехнічних та фітотехнічних, кінцевою метою яких є формування рослинного угруповання субклімаксового характеру – у лісоотеповій зоні деревно-чагарникових та лучно-степових типів. Розроблена схема системної рекультивациі породних відвалів є основою для практичного введення озеленення техногенних територій та підвищення родючості земель [Панас Р. Н., 1989].

Під час вивчення процесів природного відновлення ґрунтового покриву та різних форм рекультивациі сукцесії на відвалах різного походження широко використовуються показники біотичної активності ґрунту, які відіграють важливу роль у виявленні функціональних зв'язків між компонентами техногенних екосистем, що зазнають сукцесійних змін. Виявлення показників інтенсивності біогеохімічних процесів, які виникають в товщі молодих ґрунтів техногенних екосистем, має велике практичне й теоретичне значення, оскільки об'єктивно характеризує ступінь їх відновлення та є інтегральним показником функціонального стану ґрунту.

Проте, не зважаючи на зростаючий інтерес до цієї проблеми, особливості прояву біотичної активності ґрунтів та впливу на неї типів і стадій відновних сукцесій на відвалах сірчанних родовищ, питання біодіагностики ґрунотвірних процесів в ході різних форм рекультивациі сукцесії на техногенних субстрахах колишніх сіркодобувних підприємств, а також встановлення особливостей формування біотичного потенціалу ґрунтів в екосистемах сукцесійних рядів ще потребують з'ясування.

Важливість встановлення зв'язку між рівнем біотичної активності сфафотопів та видовою й ценотичною різноманітністю фіто- і зообіоти, розробки практичних рекомендацій щодо прогностичної оцінки часового перебігу різних стадій відновних сукцесій та обґрунтування індикаційної цінності показників біотичної активності ґрунтів для виявлення напрямку даних сукцесій визначає актуальність та проблематику досліджень такого напрямку.

Таким чином, питання щодо ролі ґрунту як компонента екосистем, який забезпечує продуктивність автотрофного блоку за рахунок перебігу процесів трансформації органічної речовини за різних форм відновлення (природна сукцесія, сільськогосподарська та лісова рекультивациія), а потім і формування видової різноманітності екосистеми загалом, вимагає додаткового вивчення як у загальнотеоретичному, так і в прикладному регіональному аспектах.